

OSTRAVAN.CZ

1. Marie Antoinetta pohledem Milana Bátora: Oběť vlastní nezralosti, nebo shnilého systému?

12.03.2023 ostravan.cz - Milan Bátor

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** divadla; moravskoslezského; Národního; NDM

Stefan Zweig (1881–1942) se proslavil mistrně vyprávěnými historickými romány, novelami a životopisnými příběhy slavných postav minulosti. Nebál se vykládat důležité dějinné události či historické zlomy z psychologie jednajících postav. Mezi jeho nejznámější románové autobiografie patří i Marie Antoinetta (1932), podle níž vznikla nová ostravská inscenace. Pro vynikajícího rakouského spisovatele a precizního "analytika" lidských duší byla příznačná promyšlenost a nečekaný fokus. Během práce na své knize Zweig shromáždil obrovské množství ověřených informací, výsledek se však vymyká toliko historizující studii. Nachází se na pomezí eseje, románu a virtuózního psychologického portrétu, který známé dějinné události vypráví v novém kontextu.

Podobný přístup zvolil i režisér nové inscenace Vojtěch Štěpánek, který spojil osudy Marie Antoinetty se sekvencí ze života Stefana Zweiga. Konkrétně z roku 1942, který válečnými hrůzami těžce deprimovaný spisovatel prožíval v brazilském exilu, kde spáchal – zlomen ničením hodnot evropské kultury fašisty – sebevraždu. Štěpánek přitom zvolil poměrně volný experimentální přístup. Po většinu inscenace je Zweig se svou partnerkou Lotte Altmann povytce komentátorem Marie Antoinetty. Dokonce mezi nimi probíhají i plamenné diskuze o podstatě a smyslu jejího konání. Také dramaturgie tria Štěpánek, Gejguš, Bocková je v konsenzu ke zvolené naraci. Divák je konfrontován s těžko definovatelnou směsí úryvků ze života Antoinetty, filozofického tázání a výkladů na pozadí historických událostí. Autoři nezvolili běžné metody vyprávění, dějiny jim posloužily pouze coby atraktivní pozadí, na kterém se odehrává vnitřní drama mladé nezkušené dívky, jež se pomocí vlastních chyb a tragických selhání doslova propasíruje k autentické a ryzí osobnosti.

Vladimír Čapka a Alena Sasínová-Polarczyk. (Foto: Martin Kusyn)

To je ovšem pouze jeden ze způsobů vyprávění. Inscenace má i mnoho symbolických i konkrétních aluzí na současnost. Marie Antoinetta je ve své podstatě, v jaké ji režie a dramaturgie a pronikavý psycholog Zweig vykreslili, bližší současnému člověku, než by se dalo čekat. Třeba tím, že je ponechána svému osudu, bez mateřské lásky a jakékoli vlídné a něžné pomoci. Tím, že je zahrnuta blahobytem, který, jak dobře víme, vede k nivelizaci a zkáze jakýchkoli morálních hodnot. Proto její životní lásku ostravská inscenace vykresluje jako očistný sebezáchovný pud, který přerůstá prázdný rám pomluv a nevěry. Režisér Štěpánek bez šablon a křečovitosti ukázal, jak se z hédonistické Antoinetty stává žena s bohatým vnitřním citovým životem.

Podle očekávání se ani tentokrát Štěpánek nespokojil s tradičním přístupem k volbě a využití hereckých prostředků. Některé postavy karikují samy sebe, jiné se stávají komentátory vlastních činů. Tento novátorský přístup může na některé diváky působit rozpačitě, stejně jako zcela civilní prvky, reakce a gesta, která jsou typická pro současnou komunikaci. Nicméně to jsou právě postupy, které dávají ostravské inscenaci svěží dech a aktuální rozměr. Pojí se v nich důsledná znalost kontextu s improvizací, která vede ve výsledku k zraní výsledného tvaru. Štěpánek dovedl svou introspektivní režii do důsledku i volbou hudebního doprovodu. Tak například ve scéně, která líčí rozmařilý večírek Antoinetty, slyšíme Creep od kapely Radiohead.

Z inscenace Marie Antoinetta. (Foto: Martin Kusyn)

Scéna a kostýmy Davida Janoška jsou v poměrně příkrém kontrastu k avantgardní inscenaci. Jsou vlastně jediným švem s konkrétním údobím francouzských dějin a líčí působivý a nepochybně i zhýralý lesk a bídu dvora a jeho představitelů. Janošek připravil vskutku působivé vizuální orgie. Jeho kostýmy mají všechny znaky opulentního, hýřivého, marnotratného majestátu, který jak známo skončil na tratolišti lidských dějin.

Marii Antoinettu zahrála Sára Erlebachová vynikajícím způsobem. Nenásilně a přirozeně dokázala vyjádřit přerod z vylekané, naivní a dětinské rakouské dívenky v sebevědomou a rozporuplnou první dámu monarchie. Antoinettu Erlebachová ztvárnila jako ženu, jejíž jednání mělo své důvody a příčiny stejně jako limity a přesahy. Sehrála ji s velkou intuící, citem, ale i skálopevným odhodláním, které v závěru diváka strhne. To v okamžiku, kdy si všichni uvědomí, jak se v posledních hodinách svého života podobá své velké matce, s níž si nikdy nerozuměla.

Daniel Hrůza a Jan Fišar. (Foto: Martin Kusyn)

Její panovnický protějšek, Ludvíka XVI. ztvárnil Daniel Hrůza civilním způsobem, což se ukázalo jako velmi dobrá strategie. Dávat postavě přihlouplého a rigidního dědice francouzského trůnu do vínku nějaké větší emoce by nebylo příliš prozíravé. Hrůza jakousi emoční vyprázdňenost, zmatek a nepochopení souvislostí prezentoval se zajímavou asertivitou. Tomáš Jirman jako Stefan Zweig byl velmi přesvědčivý a důrazný. Slavného spisovatele nepředstavil jako zlomeného člověka, nýbrž jako muže, který do posledních chvil vášnivě diskutuje, obhajuje svou vizi světa. Jemné a instinktivní herecké prostředky zvolila Aneta Kaluža Klimešová v roli jeho ženy. Kalužová Klimešová uplatnila svůj ženský princip, který obvykle vidí dál a v závěru dokázala svou postavu výtečně vygradovat. Jan Fišar uplatnil širokou škálu svého hereckého rejstříku, zejména pak komické polohy. Podobně zdařile si vedli také Pavel Juřica, František Strnad, Vladimír Čapka, Petr Panzenberger a David Viktora, kteří své postavy prošpikovali osobně pojatými prvky. Pozoruhodné byly rovněž výkony dámských protagonistek v čele s Alenou Sasínovou-Polarczyk. Její Marie Terezie měla všechnu tíhu, vznešenost i marnost svého údělu. Dobře si vedly i Sabina Muchová, Izabela Vydrová a Kamila Janovičová. Nad rámec běžných výkonů vyčníval Petr Houska v roli Josefa II. a sympatickou postavu sehrál Robert Finta, který dokázal zaujmout na malé časové ploše nejen svou fyzickou zdatností, ale i nepředstíranou citovostí a nepřehnanou snahou o nápravu všech věcí.

Robert Finta a Sára Erlebachová. (Foto: Martin Kusyn)

Marie Antoinetta **Národního divadla moravskoslezského** není jednoduchý titul. Sice se snaží tam, kde to jde, diváka i bavit, a daří

se jí to. Ve skutečnosti je to jen chvályhodná záminka k vyjádření závažného poselství, které vede diváka k zaujetí nějakého stanoviska. Máme projevít s Marií Antoinettou soucit? Jak je to s těmi revolucemi a jejich cyklickými návraty v dějinách? Není to, co se děje v současnosti, vlastně dosti podobné?

Zweig byl přesvědčen o tom, že existuje dvojí soucit. Jeden, ten zbabělý, je prý instinktivním odvrácením cizího utrpení od vlastní duše. Ten druhý, tvořivý soucit, ví, co chce, a je odhodlán trpělivě vydržet až do konce svých sil a ještě za něj. Na potlesku a váhavém standing ovation bylo v sobotu vidět, jak tyto otázky v divácích rezonují. Byl zpočátku opatrný a vlažný, ale rostl a gradoval až do konce. Štěpánek svou důslednou, současnou, citlivou a erudovanou režii dokázal z tématu vytěžit víc, než je na první dojem zřejmé. Bude to ještě chvíli trvat, než to lidé přijmou. Ale podaří se to.

Čtete také: Marie Antoinetta pohledem Evelíny Vaněk Síčové: Adaptace Zweigova románu je novým klenotem činohry **NDM**

URL | <https://www.ostravan.cz/77818/marie-antoinetta-pohledem-milana-batora-obet-vlastni-nezralosti-nebo-shnileho-systemu/>

[« zpět na začátek](#)